

Eötvös Loránd Kutatási Hálózat
Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont
Földrajztudományi Intézet

A járványügyi intézkedések területi relevanciája a nemzetközi és hazai tapasztalatok tükrében a COVID-19 pandémia idején

Uzzoli Annamária

ELKH CSFK Földrajztudományi Intézet

Magyar Regionális Tudományi Társaság XX. Vándorgyűlése

Budapest, 2022. október 6–7.

Tartalom

1. Bevezetés

Mit jelent a csúszómód-szabályozás a járvány visszaszorításában?

Célok, kérdések, módszerek

2. Nemzetközi kitekintés

WHO ajánlások

Járványügyi védekezési stratégiák a világon

3. Járványkezelés Magyarországon 6.0 (7.0?)

„Húzd meg, ereszd el”

Országos szabályozások és helyi kompetenciák

4. Összefoglalás

Főbb következtetések

Mit jelent a csúszómód-szabályozás a járvány visszaszorításában?

- 2020. tavasz: újszerű globális helyzet – **újszerű válaszlépések** szükségessége
- Megkezdődött a „**globális csiki-csuki**”...
- **Aktuális járványügyi helyzet** determinálta a biztonsági és védelmi intézkedések szigorítását vagy enyhítését
- Nyitás és bezárkózás, egy lépés előre vagy egy lépés hátra „**ciklikussága**”
- **Csúszómód-szabályozás:** fokozatos és lépcsőzetes menetrend
- Intézkedések szakaszos, ütemezett bevezetése és feloldása (Szerencsés et al. 2021)
- Részleges enyhítések vagy teljes feloldások
- **Mérföldkő:** 2020. vége – oltások megkezdések
- **Szabályozások célja:** vírusterjedés lassítása, megbetegedések és halálozások mérséklése, egészségügyi ellátórendszer tehermentesítése (Váradi 2020)

Célok, kérdések, módszerek

Célok

Hazai járványtörténet áttekintése a járványügyi intézkedések tükrében
Országos szabályozások és helyi kompetenciák kapcsolatának feltárása
Hazai és nemzetközi tapasztalatok összehasonlítása

Kérdések

Milyen különbségek és hasonlóságok vannak nemzetközi szinten a járványvédelmi stratégiákban?

Magyarország mint kis területű ország esetében szükség van a járványügyi szabályozásokban a területileg differenciált intézkedésekre?

Egyáltalán hogyan lehet a területi szempontokat érvényesíteni a beavatkozásokban?

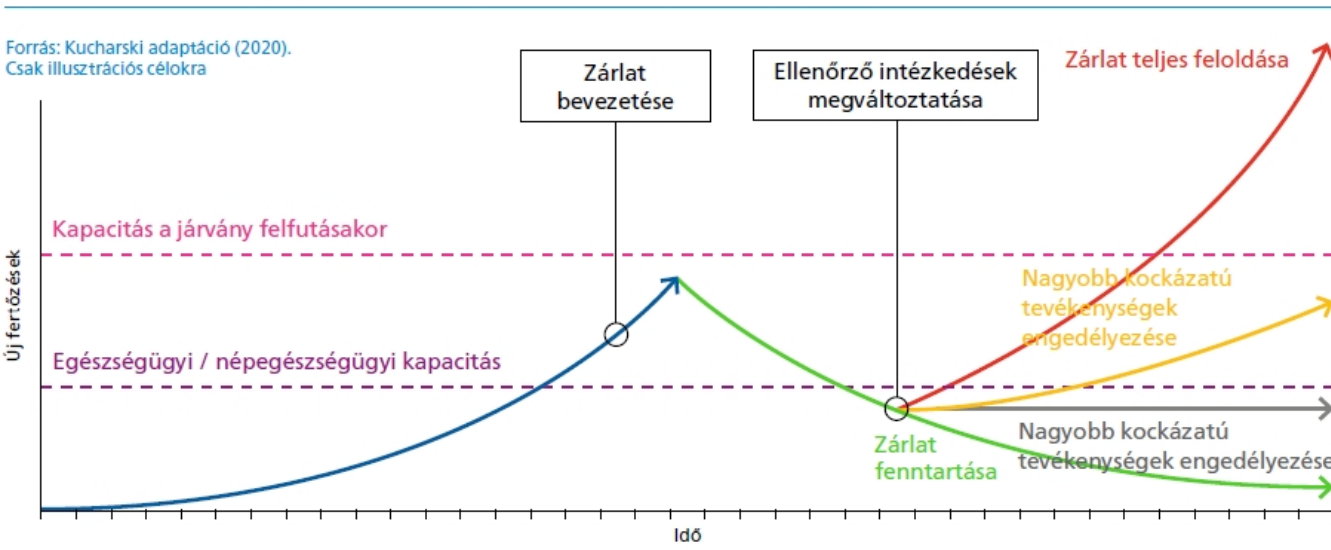
Módszerek

Leíró statisztikai elemzés

Szakirodalmi feldolgozás

Tartalomelemzés: jogszabályok, kormányzati hírek (koronavirus.gov.hu), médiahírek

Az átfogó népegészségügyi intézkedések enyhítésének lehetséges hatásai az Egészségügyi Világszervezet értelmezésében

(WHO 2020. p. 7.)

Az intézkedések módosításának hatásai **kb. 14 napos** késéssel jelentkezhetnek.

A **zárlat** – a korlátozások összessége – **teljes feloldásával** előfordulhat, hogy a fertőzés visszatérhet ugyanarra vagy magasabb szintre, mint a korlátozások bevezetése előtt.

(Járványügyi intézkedésekben **népegészségügyi és gazdaságvédelmi szempontok** is megjelenhetnek.)

Az influenzavírus terjedésének és veszélyességének szakaszai az Egészségügyi Világszervezet besorolása alapján

1–3. szakasz: Az állati influenzavírus embereket fertőz meg, de nem terjed emberről emberre.

4. szakasz: Az influenzavírus emberről emberre terjed, egyre több fertőzést okozva.

5–6. szakasz: Az influenzavírus gyorsan terjed emberről emberre, már több kontinensről jelentenek megbetegedéseket.

Járványvesúcs utáni időszak: A fertőzések száma csökkenni kezd, de újabb járványhullámok fenyegetnek.

Világjárvány utáni időszak: Az új fertőzések száma a szezonális influenzajárványnak felel meg.

Időbeli lefolyás
(több hónap)

Stratégiák a járvány elleni védekezésben a világon

Globális és európai álláspont: **járvánnyal kapcsolatos szabályozások a nemzeti szuverenitás körébe tartoznak.**

Az egyes országok által alkalmazott **járványvédelmi stratégiák** csoportosítása (Kovalcsik et al. 2021, Ren 2020) (vakcinák megjelenése előtt):

1. **Szigorú lezárások** (lockdown): kijárási korlátozások, amelyek helyi, regionális vagy országos hatáskörűek voltak (pl. Olaszország, Nagy-Britannia).
2. **Részleges lezárások és korlátozások:** nagyjából országosan, de néhol helyi és regionális szinten különbségek voltak az intézkedések szigorúságában (pl. Kelet-Közép-Európa legtöbb országában).
3. **Puha megközelítés:** enyhe szigorítások, amelyek elsősorban az egyéni felelősségre helyezték a hangsúlyt (pl. Svédország).
4. **Az infokommunikációs (IKT-)eszközök:** széles körű alkalmazása történt a fertőzési láncok feltárására és a megfelelő intézkedések kidolgozására (pl. Dél-Korea).

Európai Unió: összehangolt intézkedések helyett inkább „eltérő” stratégiák alkalmazása, de hasonló szabályozások (Bana – Kis 2020).

Okok: egyes országok egészségügyi ellátórendszerének sajátosságai, átoltottság globális és európai különbségei, lakosság együttműködési hajlandósága.

Érvek: 1. járványhullám (2020. tavasz) során „szakadék” Nyugat- és Kelet-Közép-Európa országai között (Kovács et al. 2020).

EU ajánlás: 2022 nyarán meg kell erősíteni a tagállamok járványügyi megfigyelő rendszereit, be kell szerezni a szükséges egészségügyi felszereléseket, oltásokat és gyógyszereket (ECDC 2022).

Magyarország – járványügyi veszélyhelyzet (2020-2022)

Különleges jogrend: 2020. március 11-én járványügyi veszélyhelyzet kihirdetése.

A járványhelyzet megjelenésekor a meglévő jogi szabályozások alapvetően a különleges jogrendi veszélyhelyzetre, az egészségügyi válsághelyzetre, és a katasztrófaveszélyre vonatkoztak (Infojegyzet 2021/11.):

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 53. cikk,
- 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról (továbbiakban Kat. tv.),
- 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

Járványügyi veszélyhelyzet kétszeri bevezetése: 2020. március 11-én és november 3-án.

Megszüntetés: 2022. május 31-én (június 1-től háborús veszélyhelyzet).

Járványkezelés Magyarországon: csúszómód-szabályozás („húzd meg, ereszd el!”)

Fő szempontok: várható járványügyi/egészségügyi következmények, vírus térbeli terjedésének potenciális forgatókönyvei, gazdasági és társadalmi/közösségi hatások.

A COVID-19-járványhullámokkal kapcsolatos főbb intézkedések területi relevanciája Magyarországon, 2020. március 4. – 2022. szeptember 15.

	Országos szintű intézkedések	Helyi szintű intézkedések
Első járványhullám (2020. 03. 04. – 2020. 08. 09.)	<p>2020. március 16. határok lezárása</p> <p>2020. március 28. egész napos általános kijárási korlátozás</p> <p>2020. május 18. Budapesten és Pest megyében korlátozások enyhítése</p> <p>2020. május 21. fokozatos határnyitás</p> <p>2020. július 12. beutazási korlátozások fertőzöttség alapján</p>	<p>2020. április 10. polgármesterek saját hatáskörben dönthettek településeik részleges lezárásáról a húsvéti ünnep végéig és hétvégenként</p> <p>2020. április 27. Budapesten kötelező a szájmaszk használata a tömegközlekedési eszközökön és a boltokban</p> <p>2020. április 29. vidéken korlátozások enyhítése</p>
Második járványhullám (2020. 08. 10. – 2021. 02. 16.)	<p>2020. szeptember 1. határok lezárása</p> <p>2020. szeptember 21. kötelező maszkhasználat zárt terekben</p> <p>2020. október 23. kötelező maszkhasználat szabadterei rendezvényeken</p> <p>2020. november 11. éjszakai kijárási korlátozás</p>	<p>2020. november 11. köztéri maszkhasználat tízezer fő feletti településeken</p> <p>önkormányzati szabályozásban</p> <p>2021. február 9. Miskolcon és Kecskeméten átmeneti enyhítések a köztéri maszkviselés szabályaiban</p>
Harmadik járványhullám (2021. 02. 17. – 2021. 09. 02.)	<p>2020. november 11-től érvényes korlátozások meghosszabbítása</p> <p>2021. március 8. újabb szigorítások</p> <p>március 8 – április 7. között néhány kivétel mellett (élelmiszer, drogéria, posta, gyógyszertár stb.) minden bolt, üzlet bezárt</p> <p>március 8. – április 19. között óvodák bezártak, általános iskolák átálltak digitális tanrendre</p> <p>2021. április 7. enyhítések lépcsőzetes bevezetése a beoltottak számától függően</p> <p>2021. július 3. korlátozások döntő többségének teljes eltörlése</p> <p>2021. augusztus 1. harmadik oltás felvételének engedélyezése</p>	<p>2020. november 11-től érvényes települési kompetenciák megmaradtak</p> <p>2021. március 8. kötelező köztéri maszkhasználat minden településen</p> <p>2021. május 23. megszűnt az ingyenes parkolás</p> <p>2021. június 11. önkormányzatok ülést tarthatnak</p>

Negyedik járványhullám
(2021. 09. 03. – 2022. 01. 04.)

2021. október 29. oltás alapú védekezés bevezetése: állami szférában kötelező, a versenyszférában a munkaadók dönthettek a kötelező oltás bevezetéséről, egészségügyi és szociális intézmények látogatásának korlátozása

2021. november 1. kötelező maszkhasználat a közösségi közlekedésben, oltási kampány indítása

2021. november 20. kötelező maszkhasználat zárt térben, kötelező a 3. oltás az egészségügyben dolgozóknak, 500 főnél nagyobb rendezvények látogatása továbbra is védettségi igazolvánnyal, iskolák dönthettek a maszkviselésről, irodákban és sportcentrumokban nem volt kötelező a maszkhasználat

Ötödik járványhullám
(2022. 01. 05. – 2022. 06. 28.)

A korábbi szabályozások maradtak érvényben

2022. január 4. oltási akciónapok folytatódtak

2022. január 13. negyedik oltás felvételének engedélyezése, 7 napra csökkent a hatósági karantén

2022. február 8. a kiskereskedelembe is lehetett már önellenőrzési célt szolgáló SARS-CoV-2-fertőzés kimutatására szánt antigén gyorseszteket árusítani

2022. március 7. óvintézkedések teljes kivezetése

2022. május 31. veszélyhelyzet megszüntetése

Hatodik járványhullám
(2022. 06. 29-től)*

2022. július 13. pénteki oltási akciónapok a kijelölt kórházakban

szakértői ajánlások hangzottak el az egyéni védekezésre és az emlékeztető oltások felvételére

2022. szeptember 15. iskolai kontaktszemélyekre vonatkozó karanténkötelezettségek enyhítése

2021. október 25. egyes önkormányzatok és közintézmények az országos szabályozástól függetlenül szigorítják a beltéri maszkhasználatot

2021. október 29. önkormányzatok saját hatáskörben dönthettek a kötelező oltás bevezetéséről

2021. november 15. újabb intézmények szigorították a maszkhasználatot

2021. december 28. Debrecen, Miskolc, Szeged törölte a szilveszteri városi ünnepséget.

Érvényben lévő települési kompetenciák megmaradtak.

2022. május 31. veszélyhelyzet megszűnésével települési kompetenciák is megszűntek

2022. július 1. nem kötelező a maszk a szociális intézményekben

A COVID-19-járványhullámokkal kapcsolatos intézkedések főbb jellemzőinek összegzése

2020. március 4. – 2022. szeptember 15.

	Országos szintű intézkedések főbb jellemzői	Helyi (települési, intézményi) intézkedések főbb jellemzői
1. járványhullám	Országos lezárások mellett megjelenik a „hely-alapú” szabályozás is	Települési kompetenciák megjelenése, Budapest és Pest megye „különutas” szerepe
2. járványhullám	Főként országos korlátozások bevezetése lépcsőzetesen	10ezer fő feletti települések saját kompetenciája, intézményi kompetenciák hangsúlyozása (távoktatás, távmunka)
3. járványhullám	Országos korlátozások mellett oltás-alapú védekezés megjelenése (lépcsőzetes feloldások)	2. járványhullámban megjelenő helyi kompetenciák fennmaradása
4. járványhullám	Országos szabályozás maszkhasználatban, oltás-alapú védekezés előtérbe helyezésével	Intézményi kompetenciák megjelenése a kötelező oltások bevezetésében
5. járványhullám	Főként oltás-alapú védekezés az egyéni felelősség előtérbe helyezésével	Intézményi kompetenciák erősítése a kötelező oltásban (országos szabályozás alapján)
6. járványhullám	Főként oltás-alapú védekezés az egyéni felelősség hangsúlyozásával (országos szabályozás nélkül)	Közösségi felelősség hangsúlyozása, részbeni intézményi szabályozással

Összefoglalás: főbb következtetések

- A hazai járványvédekezés **jelentősen nem tért el** az európai gyakorlattól.
- A hazai kezdeti járványvédekezés jelentősen átalakult, de alapvetően az **országos szabályozás** volt meghatározó.
- A **hely-alapú védekezés** a földrajzi gócpontoktól függött.
- A **települési kompetenciák** az oltás-alapú védekezés előtt voltak relevánsak.
- A 2. járványhullámtól felértékelődtek az **intézményi kompetenciák**.
- Az „enyhébb” tüneteket okozó vírusvariációk elterjedése a szigorítások teljes feloldásával, az állami szabályozás mérséklődésével és az **egyéni felelősség** hangsúlyozásával járt (Horváth et al. 2022).
- A jövőben erősödhet az **oltás- és egyéni-alapú védekezés** szerepe.

Irodalomjegyzék

- Bana T. – Kis D. (2020): A koronavírus-járvány kezelése az Európai Unió tagállamaiban. In: Kovács L. (szerk.): Globális kihívás – lokális válaszok. A koronavírus (COVID-19) gazdasági és társadalmi összefüggései és hatásai. Savaria University Press, Szombathely. pp. 17–36.
- Horváth J. K. – Komlós K. – Krisztalovics K. – Röst G. – Oroszi B. (2022): A COVID-19 világjárvány első két éve Magyarországon. Népegészségügy 99: 1. pp. 6–19.
- Kovalcsik T. – Boros L. – Pál V. (2021): A COVID-19-járvány első két hullámának területisége Közép-Európában. Területi Statisztika 61: 3. pp. 263–290. (<https://doi.org/10.15196/TS610301>)
- Kovács, S. Zs. – Koós, B. – Uzzoli, A. – Páger, B. – Egyed, I. (2020): Regional effects of the COVID-19 pandemic and policy responses in Hungary. R-Economy 3. pp. 208–221. (<https://doi.org/10.15826/recon.2020.6.3.018>)
- Ren, X. (2020): Pandemic and lockdown: a territorial approach to COVID-19 in China, Italy and the United States. Eurasian Geography and Economics 61: 4–5. pp. 423–434. (<https://doi.org/10.1080/15387216.2020.1762103>)
- Szirmai V. – Schuchmann J. – Uzzoli A. (2022): Környezeti válság, városi válság, társadalmi válság – A COVID-19 fertőzöttek térbeli-társadalmi helyzete. City.hu Várostudományi Szemle 2: 1. pp 8–41.
- Váradi B. (2020): Magyarországi közpolitikai reakciók a koronavírus-járványra 2020 első félévében. Fazekas K. – Elek P. – Hajdu T. (szerk.): Munkaerőpiaci tükrök 2019. Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Budapest. pp. 213–231.